

*ірина
савка*

ШИПШИНОВЕ НАМИСТО

**ШИПШИНОВЕ
НАМИСТО**

ірина
савка

ШИПШИНОВЕ НАМИСТО

Видавництво Старого Лева
Львів — 2016

УДК 82-3-93
ББК 84(4УКР)
С13

Ірина Савка

С13 Шипшинове намисто [Текст] : коротка проза / Ірина Савка. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2016. — 160 с.

ISBN 978-617-679-324-3

Герої цих новел — прості звичайні люди, зі складними, часто поламаними долями і зраними душами. Їхні історії нанизуються одна на одну і творять справдешнє шипшинове намисто — червоного кольору кохання, з гострими колючками болю, розчарування, втрати. У цих новелах так багато правди життя, як у самому житті. І стільки ж любові до людини.

УДК 82-3-93
ББК 84(4УКР)

В оформленні обкладинки використано фото Оксани Тисовської

Ірина Савка © текст, 2016
Назар Гайдучик © дизайн серії, 2015
Видавництво Старого Лева © 2016

ISBN 978-617-679-324-3

Усі права застережено

Весілля

Відцвіла духмяна липа, минула Петрівка, і в селі на-стала пора весіль. Сама природа підтримувала закоха-них. Ночі всміхалися зорями, пахучі, з синіми росами, ранки благословляли любов. Удень наречені з дружка-ми ходили селом по родичах і сусідах:

— Просили тато, просили мама і я прошу до нас на весілля.

Поважно кланялися старшим. Стрічки кольорами розвівалися на вітрі, вінки веселили око, а скільки ща-стя на обличчях...

Цього дня Магда поралася на кухні. Доварила обід і сіяла муку у великі нецьки. Зранку збиралася пекти хліб. Дівчата чепурилися, приміряючи спідниці. Лашту-валися на весілля до Ганнуськи з болота. Добре, що Дар-ця вивчилася на кравчиню, то вже дешевше обходить-ся та спідничина. «Он які красні відданиці, хоч би долю добру отримали. Не зауважила, як вирости», – снувала думки Магда.

Петро мовчки сидів на бамбетелі, підтягував стру-ни на цимбалах і, здавалося, його ці клопоти геть не

обходили. Все ніби Магдине, а цимбали — його. Хоч якийсь дохід і був із цього: дрібні гроші, пляшчина паленки і, звісно, радість для душі. Бо музику на селі вважали вітрогоном, але люди все одно шанували. Особливо, коли весілля припирало, то такі вже всі добрі ставали, хоч до рани прикладай:

— Ой, пане Петре, послухайте нас, якось порахуємося, виручить, дуже просимо, не відмовте.

І Петро, добра людина, брав цимбали на плечі, молоточки до кишені, вступав до Штіня, який грав на скрипці, а на воротах із бубном уже чекав на них Янтось Феберський.

Мусили йти завчасу, бо починали маршами зустрічати гостей, і молоду випроводжати до шлюбу. А потім — частування, чаркування, море співу, що часом переходив на «хто голосніше», і музики «до впаду».

Петро, не старий іще чоловік із пишними вусами і в незмінній чумарці, любив оком спинитися на гарній молодиці. Нічого такого: обдивлявся, бо вони снували просто перед його носом. Особливо дивився, чи гарно коралям на крутих персах, чи пильнують чоловіки своїх жінок, які знають собі ціну. В такт притупував ногами, тому що руки гонили молоточками по струнах, відшукуючи мелодію. Його Магда була гарна, поставна, для нього найкраща, але коли її не було поруч, то оглядав інших — з інтересу. Чоловіки теж мали свої розмови, а він не хотів відставати і бути гіршим.

Дарця з Настунею, які вже були на весіллі, збоку дивилися на батька і пишалися ним, бо так ніхто не грав. Та й гарний же: чорнобровий, вишита сорочка, гладеньке лице, меткі руки.

Віддавалася Ганнуська з-за ставу, або ж з болота — кому як легше було, той так і казав, бо став висихав і лишилося саме болото. В полудне, коли молодий із дружбама прийшов забирати молоду, відкрили ворота для юні, яка товклася перед подвір'ям. Весілля вирувало, ніхто не звертав уваги на збиту ногами куряву, лише стара Дмитриха ходила з відром і кропила землю. Курява осідала, а з-під метких ніг летіло дрібне болото. Але хто на це зважав? Як заграли коломийки, як утворили «кошик», то всі, хто дивився на танець, тиснулися плечима до плоту. Танець не мав меж, усі те розуміли і не ображалися, коли раптом заробляли від чиєїсь ноги копняка.

Ближче до півночі «перегулювали корону» — замолодичили Ганнуську в чепець, і вже за північ, «завдавши бубна», з піснями почали розходитися по домівках. Петро закинув цимбали, що втомлено жебоніли струнами, на плечі й теж пішов. Дарця з Настунею, скрадаючись, ішли за ним, щоб швидше втрапити на подру, де спали влітку.

Раптом Дарця спинилася:

— Настуню, поглянь, тато звернули з нашої стежки і направилися до Малимушки.

— Холера би їх узяла, вони що, зблудили чи недочаркували?

— А дивись, і вуйко Штіньо туди ж потягнувся, от кавалери, трясця їм. Якби ж то бачила цьотка Манька, вона би йому набубнувала.

— Та ж він на скрипці грає.

— Все одно бубнує.

— А Антось же де?

— Уже десь вдома, певно. Бубон заважає йти за ними, бо як буде його наперед себе цуприти?

— Настуню, гайда швидше, бо ще наберемо від мами, бачиш, сіріє надворі.

Швиденько прошмигнули на подвір'я, а далі по драбині на подру — і впали в пахуче сіно.

— Тата ще не видно, Дарцю? — сонно переживає Настуня, але солодка знемога і запах сіна зморили молоде тіло...

Гвалт у хаті розбудив дівчат:

— Шляк би вас графив, опириці, що творите?!

Щось бухнуло, щось хруснуло, зчинився крик і гуркіт. Спросоння дівчата не могли нічого второпати і ледь не впали з драбини. Примчали в хату, остовпіли, аж дух забило: тато стоять посеред хати, обліплені чи то сметаною, чи то ще чимось, мама заламують руки, а очі повні сміху. Цимбали на долівці ще ображено тремтять струнами, нецьки перекинуті догори дном, а з-під них щось витікає.

— Яка дідьча мама розчину тут лишила? Хіба навмисне? — кричать тато, тріпаючи руками. Тісто летить навсібіч.

— А ти в двері не втрапив, що через вікно лізеш?! — сміливіше вже озивається мама, взявши руки в боки. — Хіба не бачиш, хліб збиралася пекти, то нецьки з розчиною, як завше, стоять під вікном на бамбетелі, бо що, мала це все на скриню висаджувати? Двері в нас не з того боку, треба пам'ятати!

Від баченого дівчата пирснули. Тато вмить повернули голову в їхній бік, сердиті, аж вуса відстовбурчилися.

— А ви чого тут, прищепки, вродилися? Ану геть, щоб я вас не бачив.

Дарцю з сестрою як вітром здуло.

— Настуню, як думаєш, це їм кара за Малимушку? Бо чого їм було пхатися туди, йшли би додому, та й по всьому. Цікаво, як там вуйко Штіньо, чи дістав бубном від цьотки Маньки?

— Та не бубном, а скрипкою.

— А... Скрипка делікатна, то шкода, аби трісла. Прислухайся, як там у нас в хаті, чи тато вже відмилися, чи дальше «цимбальють» мамі?

— Вони винні, то мовчать. Чуєш, тихо? Може, вляглися. Ох і весілля мали ми нині, будемо його довго пам'ятати.

Збудився ранок, залоскотав прохолодою.

— Дарцю, — позіхнула Настуня, — подрімаймо ще трохи. Так сіно пахне і тато вже перегнівалися.

Єдина

Роман дивився на свою нову жінку, яка снувала по-двір'ям, і думав: як же вона тут опинилася, що вона тут робить, чому він так покірливо здався, коли всі товкли, що він іще не старий, що господиня йому конче потрібна і потрібна саме ця. І що скажеш? Нагалили, приплескали, а він не хотів опиратися чи мало опирався. Та й жінка як жінка – все одно кращої за свою Марію не знайде. Він і цієї, яка тут ходить, не шукав.

Звісно, надійла самотність у його ще не старі літа, хотів іще чути живе жіноче слово, лагідне чи гостре, вже яке є, але до нього; чи якоїсь ради-поради, бо чоловік не все може второпати, – думав про себе. Аж тут оця жінка, ім'я якої важко вимовляв, уже господарить у його затишній хаті.

«Кароля – гірка доля», – крутилося на думці. Низенька, опасиста, з маленькими глибоко посадженими очима, запопадливо старалася йому догодити. То щось нашвидку спартолить, бо інакше він це не називав, і для заохочення вже чверточка на столі стоїть.

То тертюшків, наче в золі для чобіт, насмажить, то зупка з червоної фасолі в неї кольору паленої цегли — присмаковуй, Ромцю. Може, то я собі так перебираю харчами, а воно так і має бути?

І нічого не скажеш, бо що хотів, те собі прийняв. Не опирався, не казав: «Жіночко, я мав єдину радість у своєму житті — дружину і господиню, то зважте, хоч не є молодим, хочу мати спокій і лад у хаті».

Але де візьметься той спокій — він пішов за нею, за дорогою жінкою, єдиним його коханням, яке він виборов, непросто виборов. Свою Марію він побачив на хрестинах в Озерянах, де на вигоні розлунював молодий спів, цвіли вишиванки і шаленіли танці. Спокійна, висока, з пишним волоссям — із нею прожив багато хороших літ. Виростили красеня-сина, вже й онуки є.

«Романю», — все казала, і він корився її заворожливо-му голосу, що завжди переконував і заспокоював, навіть тоді, коли жили в комірне і складали копійки на хату, де зараз порядкує ця «розпадъоха». Він проявив спротив тоді, молодим, коли хотіли його оженити на грудастій молодиці з дітьми, бо поля мала досить. Відмовився від усього, заробив лише батьків гнів, узяв свою Марію просто до свого села, під голе небо, до чужих людей і до важкої праці, а вона погодилась і називала його Романьом до кінця життя.

Роман завше пам'ятав подих того далекого літа, того серпня, наче відчував той вітер, що бавився гривами коной, відкриваючи червоні кутаси та блискучі дзвіночки. У барвисто вишитій сестрою сорочці розсаджував гостей на фіри, що мали їхати назустріч його щастю. Там, на кутку, що називався Воронівкою, звідки видно більшу частину села і невелике озеро, чекала його Марія.

Серпневе сонце ще високо, і села минали швидко. А що гості час від часу нагадували, що вони — весільні, то в Маріїні Озеряни вїхали з піснею.

На плоти схилилися цікаві, хто знав і хто здогадувався, що це весілля. Люди всміхалися і бажали щастя молодим:

— А покажіть парубка, що хоче вмикнути нашу Марусю.

Підбадьорені гостинними селянами, співали голосно, заливисто. Чекали, що біля весільної брами буде торг, то сперечалися, який мають внести викуп за молоду.

Зупинивши коней, здивовано переглядалися, сумніваючись, чи туди втрапили. Нічогісінько не нагадувало про весілля: брама на подвір'ї була закручена дротом, скрізь порожньо, звично сокотали кури, зачинені хатні двері. Стали остовпіло.

— Агов, люди, що діється, де ви?

— Чого нас ніхто не зустрічає?

— Романе, може, ти не в ту хату втрапив?

Враз відчинилися двері — на порозі святково вбрана Марія з заплаканими очима. Підійшла до гостей. Вклонилася, перепростила всіх.

Ніхто не чекав таких слів, стояли розгублені.

— Батько не дозволять мені вийти заміж, якщо Богдан не відкажеться від Ганни.

— Та якої ще Ганни, який Богдан? — кричали впереміж хлопці та жіноцтво.

— Богдан, мій брат, — вела далі Марія. — Він хоче одружитися з Ганною, а тато, вони не хочуть, мають на приміті іншу.

— Романе, то тебе теж не дуже хочуть, коли ставлять такі палиці в колеса! Їдьмо додому, що в нас — дівок нема?

Хлопців уже почала зачіпати зневага, і вони, як молоді когути, здибали свої гребені.

— Людоньки, вибачте, може, все на добре вийде, — обізвалася збоку лагідна жінка, як з'ясувалося, Маріїна мати. — Хочемо, щоб було добре. Може, впросите тата, він на полі під пасікою косить пшеницю, то не є далеко, якщо кіньми.

Роман із хлопцями вмить вскочили на фіру, затяли коні, а ті, розметавши гриви, мчали, видзвонюючи, видолинком польової дороги.

У кінці поля, де під лісом була пасіка, косили пшеницю троє чоловіків. Молодші рівним покосом йшли вперед, а старший, у солом'янім капелюсі з грабками, трохи позаду. Хлопці весь час поглядали на дорогу, наче чогось очікували, і, не дивлячись на батька, вперто налягали на коси.

— Богдане, бачиш, їдуть.

У видолинку й справді показалися святкові коні з парубками, які вже зичили щастя косарям:

— Дай Боже!

— І вам дай Боже, — з притиском бажав старий господар, відкладаючи на покіс косу.

— Але, вуйку, — озвався дружба, якому не терпілося, — щастя має бути не тільки на полі, а ще й для тих молодих людей, які чекають на ваше благословення. Ми приїхали здалека, щоб їх з'єднати.

Уперед вийшов Роман, розгублений, поштивий:

— Дуже прошу вашої згоди, віддайте Марію за мене, обіцяю шанувати її все своє життя, вона мене теж любить і згодна вийти за мене заміж.

— Та бійтеся Бога. Не робіть встиду, — не витримав другий дружба. — Та хто так робить?!

— Ти, малий, не будь такий крикливий, бо не ти жорнуєш. Я так роблю, бо мені так виходить. А Марія моя дочка і ще не твоя жінка, — кидає погляд на Романа.

— Тату! — зривається голос у Богдана. — Позвольте Марусі вийти за Романа, а я вже як буде, може, пристаю на вашу волю.

— Так просто не вийде, як ти собі мислиш, мушиш присягнути, щоб я повірив, щоб було все достеменно.

— Нехай буде, як хочете, — упалим голосом обізвався парубок і поглянув на старшого брата, який, опершись на косу, спостерігав за баченим. — Юзю, — палив його очима, — що робити? Порадь щось, ти ж священник, мушиш знайти якийсь вихід.

— Ідьмо, не тримаймо дармо людей, удома вирішимо.

Якась іскра надії блиснула в очах і трохи додала спокою. І знову мчать святково закосичені коні, вибиваючи копитами польову дорогу.

Перед брамою молодиці завели пісню, думаючи, що дістали згоду, що вже все залагодили. Переморгуючись, завели весільної:

*Благословіть мати,
Пустіть нас до хати,
Ми люди з дороженьки,
Болять нас ноженьки...*

Уже кілька разів звучить те саме, але брами ніхто не відчиняє, досі узгоджують.

Нарешті! Вийшли! Винесли вузький стіл з іконою на рушнику. З обох боків столу стали брати Богдан та

Йосип, батько — посередині. Богдан, переминаючись, метушливо говорить, ніби йому тисне в горлі:

— Слухаюся і відрікаюся від Ганни, нехай буде так, як каже батько! — і стишено, як навчив Юзьо, додає: — Все одно женюся з нею рано чи пізно, бо люблю її, і Мати Божа це бачить.

Потім батько поважно глянув на синів, погладив вуса і пішов відчиняти браму.

Хто здвигав плечима, хто широко сміявся, але у всіх раптом з'явився весільний настрій.

Бив бубон, заливалася скрипка, і всі майже бігли святкувати, бо день хилився на спочинок. В очах горіли вогники загадкової радості, бо таке весілля кожен раз не буває. Хоч господарі й готувалися, та, враховуючи бачене, сусіди несли хто що мав: і булки, і курей печених, і горілку, а головне — радість.

Роман сидів за столом і нікого, крім Марії, не бачив і не вірив, що нарешті все скінчилося, що таки весілля, його весілля. На другий день, коли стихли музики і весільні коні з друзбами поїхали додому, Роман, несучи невеликий клунок із речами, вів свою Марію стежками до свого села. Тільки збігли з горба, щоб вийти на рівний шлях, як дорогу їм перегородила велика вода. Шуміла грізно, виривалася на простір, залила всю дорогу.

— Що сталося? — питав у людей, які ходили берегом.

— Греблю прорвало, от і бушує, злиться — риба втікає.

Як перейти? Роман із Маріїними пожитками з розгону входить у воду, річка сягає йому до пояса, він повертається, бере на руки й обережно переносить свою дорогу ношу, свою Марію.

Спогади... Тільки вони й лишилися.

— Романю, тобі важко? — ніби чує знайомий рідний голос. На опущене плече лягає легкий дотик.

— Важко, Марусю, важко і боляче, не знаю, чим спинити цей біль.

— Пам'яттю, пам'яттю, — шелестить йому горіхове листя, що тулиться жовтим килимом до ніг.

Їхній з Марією розкішний горіх, що садили його вже разом, біля своєї хати. Він багато літ тішить смачними плодами. Марія збирала їх чистенькими і обережно клала у решето, щоб обвітрились. «А ця жінка сердито кидає їх у відро і вони ображено калатають», — насувається колюча думка.

Роман довго розглядає своє подвір'я, рахує яблуньки, які садили разом. У цьому кутку цвіли червоні купчасті жоржини, а тепер стирчить опала кукурудзянка. Йому раптом здалося, що в кінці саду майнула тінь: висока постать, знайома хустка — наче хтось збирає яблука. Роман аж підхопився і махнув рукою перед очима. Зашелестіло горіхове листя, що він уже почав був складати в жовтий букет. Воно немов шепотіло: «Одна, єдина, моя Марія».

Роман обережно підвівся, щоб не поранити жодного листочка, і поніс до Марії, до своєї Марії.

Кінець безкоштовного
уривку. Щоби читати
далі, придбайте, будь
ласка, повну версію
книги.